

מעבר לפעם אחת בהיסטוריה, נאלץ העם היהודי להפוך לפליט. לעיתים ארע הדבר כתוצאה מתנאים כלכליים, אך ברוב הפעמים הסיבה לכך היתה אנטישמיות צרופה. על מנת לתאר את כל הפעמים בהן חווינו כעם את חווית הפליטות, אדדקק למספר רב של מאמרים.

המאמר הפעם הינו חריג. הוא אינו עומד בכללים שקבעתי למסגרת זו:

1. טיול שנערך בכלי טייס מעל ארץ ישראל המלווה בסרט.
2. לא יותר מארבעה אתרים מרכזיים.
3. לא יותר משבעה דפי מידע.

המניע לכתבה זו הינו צירוף נדיר של מספר אירועים: הטסה של שגרירת הרפובליקה הדומיניקנית בישראל, החלפת השגריר הישראלי באו"ם, רון פרושאר, בדני דנון, ועליה משמעותית במספר הפליטים בעולם: בישראל, גרמניה, הונגריה, טורקיה ועוד.

המאמר מתחיל מסיפור אישי ומוביל לשני אירועים היסטוריים הקשורים אחד לשני. אירועים אלו לא התפרסמו יתר על המידה, ובטוחני כי הקורא הנבון אשר ימצא קשר בינם לבין המתחרש היום בארץ בעולם – ינעם.

פרשת ועידת אוויאן והאנייה סנט לואיס

עד פרוץ מלחמת העולם השנייה, זמן רב לפני גיבושו של "הפתרון הסופי" ומחנות ההשמדה, עזבו את גרמניה 200 אלף יהודים ואת אוסטריה עזבו 130 אלף (בין יהודים אלה היה סבי מצד אבי. כן – אני נכד לפליט, ואני בטוח שגם חלק לא מבוטל מהקוראים הינם כאלה).

המדיניות הנאצית הייתה ללחוץ על יהודי גרמניה ואוסטריה, שהיו תחת שלטונם, להגר. המטרה היתה "לנקות" את הרייך הגרמני מיהודים. אם בתחילה היו מדינות שהיו מוכנות לקלוט יהודים, על רכושם כמובן, הרי שלאחר שנאסר עליהם להוציא את רכושם החלו שערי המדינות להיסגר. "חבר הלאומים" ניסה למצוא פתרון לבעיית הפליטים היהודים ומינה נציב לענייני פליטים. הצעות הנציב לפתרון הבעיה לא התקבלו ע"י המדינות.

על רקע היווצרות בעיית הפליטים היהודים והלחצים מצד דעת הקהל בארה"ב שדרשה לפתוח את שערי ארה"ב בפני הפליטים, יזם נשיא ארה"ב, פרנקלין רוזוולט, שסרב להגמיש את חוקי ההגירה לארה"ב, ועידה בינלאומית באוויאן (Évian-les-Bains) שבדרום-מזרח צרפת, על מנת למצוא פתרון לבעיית הפליטים.

ועידת אוויאן התכנסה ב-6 ביולי 1938 בהשתתפות 32 מדינות, כשמטרתה העיקרית היתה ניטרול הלחצים מכיוון דעת הקהל וחלוקת קליטת הפליטים בין המדינות השונות (שזו, לדעתי האישית, הגישה הנכונה לכל בעיית פליטים בכל עת). אולם המדינות שהשתתפו בוועידה לא גילו נכונות לקלוט פליטים יהודים. נאמרו בה מספר התבטאויות המעידות על הלך הרוח במערב באותה עת: פקיד בריטי בכיר, מקובעי מדיניות ההגירה, אמר בקיץ 1939 כי "היהודים נבהלו שלא לצורך ולא היו צריכים לעזוב. רבים מהם אינם מתאימים כמהגרים ויהוו בעיה קשה מאוד אם נביא אותם לכאן". ראש ממשלת אנגליה, נוויל צ'מברליין אמר: "אין ספק שהיהודים אינם עם שקל לחבבו. אני עצמי איני מחבב אותם".

מדינות דרום אמריקה, קנדה וניו-זילנד טענו שהמשבר הכלכלי ושיעורי האבטלה הגבוהים אינם מאפשרים להם לקלוט פליטים. קנדה טענה שהיא יכולה לקלוט רק חקלאים. ארה"ב סירבה להגדיל את מכסות ההגירה, והסכימה רק לאחד את מכסות ההגירה של גרמניה ואוסטריה שהגיעו ל-27,000 ליהודים ולא-יהודים. מדינות אירופה טענו שהן כבר קלטו פליטים ואינן מסוגלות לקלוט פליטים נוספים. בריטניה התנתה את הסכמתה להשתתף בוועידה בכך שלא ידונו באפשרות של קליטת הפליטים בארץ-ישראל. בריטניה הדגישה שהערבים מתנגדים לקליטת הפליטים בארץ, וכי אין מקום מתאים ברחבי האימפריה הבריטית לקליטת הפליטים.

צדיקה בסדום: הרפובליקה הדומיניקנית

הרפובליקה הדומיניקנית הייתה היחידה שהסכימה לקלוט 100,000 פליטים. רק 10,000 פליטים מצאו בה מקלט ועל כך נרחיב בהמשך.

סירובן של מדינות העולם לקלוט פליטים יהודים הבליטה את אטימות העולם לסבלם של היהודים, והוכיחה להיטלר שאין לו סיבה לחשוש מהתנגדות העולם למדיניותו כלפי היהודים. אם הניסיון "לנקות" את גרמניה מיהודים באמצעות הגירה נכשל בשל חוסר רצון של המדינות לקלוט פליטים יהודים, היטלר הבין שהוא יכול לעבור לשלב הבא בתוכניתו – "הפתרון הסופי" – השמדת יהדות אירופה.

"הרחוב היה מלא אזרחים גרמנים שקראו וצעקו אלינו: "יודן ראוס! גט נאך פלסטינה! (יהודים החוצה! לכו לפלסטינה!). אנחנו נסענו כל הלילה. הגענו לאיזו עיירה, והם התחילו לרדוף אותנו בכלבים, במקלות, ואמרו "לאופן, לאופן, מהר יותר לעבור את הגבול. מהר, יותר מהר יותר מהר!". לא הייתה לנו בררה, ואנחנו עברנו את הגבול". כך תיאר מרדכי גרינשפן את מה שקרה בעיירה זבונשין – שיאו של הגירוש היהודי מגרמניה שהתחיל באוקטובר.

באוקטובר 1938 הוחלט על התחלת גירוש שיטתי של יהודים שאינם נתינים גרמנים מגרמניה, וכצעד ראשון גורשו כ-12,000 יהודים ממוצא פולני לגבול גרמניה-פולין. יהודים אלו יצאו ברכבות משא, ללא רכוש או כסף. בהגיעם לקרבת הגבול נאלצו ללכת שני קילומטרים ברגל, אל העיירה זבונשין (בנשין בגרמנית). הפולנים סירבו לקבל את היהודים המגורשים בטענה שאזרחותם הפולנית פקעה. במשך שבועות ארוכים נותרו המגורשים בתנאים קשים, ללא מחסה בחורף הקר. בין המגורשים במבצע זה, שלימים נודע כגירוש זבונשין, היו הוריו של הרשל גרינשפן שדבריו מובאים לעיל, אחותו ברטה (אסתר), ואחיו מרדכי אליעזר, שגויס מאוחר יותר לצבא הרוסי.

ב-31 באוקטובר שלחה ברטה (אסתר) לאחיה הרשל, שהיה באותה עת בפריז, גלויה המתארת את מצבם ומבקשת ממנו להשתדל לקבל עבורם אשרות לארצות הברית – דבר שהיה מעבר ליכולתו. ב-

3 בנובמבר 1938 קיבל הרשל גרינשפן גלויה זו. למחרת, בשבת 4 בנובמבר, קרא גרינשפן בעיתון יידיש פריזאי דיווח של כתב העיתון בזבונשין, שבו הוא מתאר בצורה קורעת לב את מצוקת המגורשים שם, ונמלא חמת זעם. גרינשפן היה באותה עת בן 17 וחי במחתרת מאימת משטרת ההגירה הצרפתית.

בערב יום ראשון, ה-6 בנובמבר, ביקש הרשל גרינשפן מדודו כסף לסיוע למשפחתו. אברהם ענה לו שאין בידו כסף, ושגם כך הוא מסתכן בהחזיקו בנער ללא אשרת שהייה וללא פרנסה. הרשל עזב בכעס רב. למחרת בבוקר ה-7 בנובמבר 1938, כתב הרשל מכתב פרידה להוריו שאותו שם בכיסו, וניגש לחנות נשק ברחוב פובור-סן-מרטן, ורכש אקדח.

גרינשפן ניגש לשגרירות הגרמנית בפריז, שם ירה בפקיד דיפלומטי גרמני זוטר – המזכיר השלישי של השגרירות, ארנסט פום ראט. לפי רישומי משטרת צרפת הוא צעק: "אתה גרמני מזהם והנה המסמך שלך בשמם של 12,000 יהודים נרדפים".

ב-9 ו-10 בנובמבר 1938 ערכו הנאצים פרעות ביהודים, בתגובה כביכול למעשהו של גרינשפן. מאות בתי כנסת נשרפו, 7,500 חנויות נבזזו, ו-30,000 יהודים נעצרו ונשלחו למחנות ריכוז. הפוגרום נקרא "ליל הבדולח" על שם שברי הזכוכית של חלונות הראווה. גם באוסטריה היו מעשי אלימות נגד יהודים.

פרשת האנייה סנט לואיס

ב-13 במאי 1939, בעקבות "ליל הבדולח", יצאה ספינת ה"סנט לואיס" מהמבורג שבגרמניה כשעל סיפונה **936 פליטים**. סנט לואיס הייתה ספינה גרמנית שנועדה להעברת נוסעים בקו חוצה האוקיינוס האטלנטי. רוב הפליטים על הספינה היו יהודים ילידי גרמניה, שעלו עליה במטרה לצאת מגרמניה לקובה ולברוח מגזירות השלטון הנאצי שהלכו והחמירו באותה תקופה. המטרה הייתה להמתין בקובה עד לאישורי המעבר לארצות הברית עם שחרור המכסות, ולהגר לשם.

רב החובל של הספינה, גוסטב שרדר, שהיה גרמני לא יהודי אך אנטי-נאצי, דאג לאפשר ליהודים תפילה וצרכי דת, ודרש מצוותו לתת את מלוא השירות והנוחות, כפי שהיו נותנים לנוסעי שיט עינוגים. בכל מהלך המסע לא הסכים שרדר בשום אופן להחזיר את הנוסעים הפליטים לגרמניה, ובשלב מסוים כשחשו שאין מוצא, הציע אף להעלות את האנייה על שרטון מול חופי בריטניה.

האשרות לקובה

ברשות 930 מתוך 936 הנוסעים היהודים בספינה היו רישיונות כניסה לקובה. התנגדות בקרב התושבים המקומיים לבואם של פליטים יהודים ונטייתה הפרו-פשיסטית של הממשלה חברו יחד, וב-15 במאי 1939 ביטלה הממשלה את תוקף רישיונות הכניסה. רק 22 מהפליטים היהודים מילאו אחר הדרישות החדשות של קובה באשר לאשרות כניסה.

קובה וארצות הברית

בשבת ה-27 במאי הגיעה האונייה להוואנה, אך ראש הממשלה פדריקו לרדו ברו הכריז שהנוסעים לא יקבלו מקלט מדיני ושאינם רשאים לרדת לחוף עד שיובהר עניינם. אחד הנוסעים ניסה להתאבד ורבים אחרים איימו בכך. לאחר ויכוחים רבים עם רב החובל, ירדו 29 נוסעים בנמל (נוסעים אלו היו 22 מהיהודים בעלי האשרות התקיפות, אחד מהנוסעים שנותר בבית חולים לאחר נסיון ההתאבדות, ועוד שישה לא יהודים) וב-2 ביוני יצאה סנט לואיס את הוואנה, תוך כדי המשך משא-ומתן. רב החובל שרדר ניווט את הספינה בזמן זה באזור שבין פלורידה לקובה.

בעת ההמתנה הודיעה ארצות הברית שגם היא מסרבת לקלוט את היהודים, עקב הוראה ישירה של הנשיא רוזוולט, וזאת חרף אישורי הכניסה שקיבלו 734 מנוסעיה. כך הספינה פנתה לשוב לאירופה ב-6 ביוני.

החזרה לכיוון גרמניה

הספינה שבה לאירופה ולאחר מסע של כחודש בים הגיעה לאנגליה, שם ירדו 288 נוסעים. משם המשיכה לנמל אנטוורפן בבלגיה, ולאחר לחץ רב ומשא ומתן מתיש מצד רב החובל ירדו שארית 619 הנוסעים לחופיה ופוזרו בין בלגיה (214), הולנד (181) וצרפת (224) שהודיעו על נכונותן לקלוט חלק מפליטים אלו. רבים מפליטי "סנט לואיס" נספו מאוחר יותר בשואה, עם כיבושן של הולנד צרפת ובלגיה בידי הגרמנים. לפי הערכה מוקדמת של חוקרי השואה, כ-217 נוסעים נספו – רובם במחנות ההשמדה.

לרב החובל שרדר הוענק לאחר המלחמה אות כבוד מטעם ממשלת גרמניה המערבית על פועלו זה, והוא הוכר כחסיד אומות עולם על ידי יד-ושם, על גבורתו ואומץ ליבו בנסותו להציל את נוסעיו.

טיול ברפובליקה הדומיניקנית

בשנת 2005 עבדתי ברפובליקה הדומיניקנית. באחד מסופי השבוע לקחתי ג'יפ ויצאתי לטייל לאורך חופי האי. מהבירה סנטו דומינגו חציתי את האי לצדו השני – פוארטו פלטה. שם ירדתי דרומה ועברתי דרך חופים טרופים ועיירות טרופיות אופייניות: ללא מדרכות, כבישים משובשים, ובניה ללא תכנון מוקדם. לפתע הגעתי לישוב שניראה לא מתאים לסביבה. ישוב שבו הרחוב הראשי ישר כסרגל, ואותו חוצים רחובות בדויקנות של 90 מעלות. בתי הרחוב מתחילים לאחר מדרכה נאותה. הם בעלי שתי קומות ועם מרפסת יפה הפונה לים. השכונה נראתה כעיירה אירופאית שנשתלה לפני שנים רבות. נכנסתי באיטיות לרחוב הראשי. בפינת הצומת הראשונה עמד לו מבנה בעל גג רעפים משולש ובקצהו מגן דוד. ברור היה לי מרחוק כי מדובר בבית כנסת. נכנסתי אליו, ובמקום עמדה תערוכה של תושבים שגרו כאן בעבר. היא תיארה את סיפורה של קהילת היהודים בסוסואה (Sosúa).

סוסואה

סוסואה ידועה גם בשמה המקומי "ציון הטרופית". כ-50 אלף תושבים מתגוררים היום במקום והם בני שלושים לאומים שונים. העיר נהפכה ליעד נופש המושך מבקרים מרחבי העולם. לא מעט מקומות כאלה נמצאים לאורך חופי הרפובליקה הדומיניקנית, אך ההיסטוריה היהודית של סוסואה מפתיעה ומיוחדת במינה.

כפי שהזכרתי, ב-1938 כונסה באוויאן שבצרפת ועדה בינלאומית שניסתה למצוא פתרון ליהודי גרמניה ואוסטריה. הסכנה שריחפה על ראשם היתה כבר אז מוחשית, ולמרות זאת, מבין עשרות המדינות בוועדה הסכימה רק אחת – הרפובליקה הדומיניקנית – להציע מקלט למאה אלף יהודים שיגיעו אל האי הקריבי המרוחק, הממוקם ממזרח לקובה (הרפובליקה הדומיניקנית חולקת את האי "היספניולה" עם האיטי, השוכנת בצידו המערבי).

ישנם מספר הסברים לנדיבות המפתיעה הזאת של רפאל טרוחיו, השליט העריץ של הרפובליקה הדומיניקנית (ששלטונו נמשך מ-1930 עד 1961). ההסבר המקובל הוא שטרוחיו רצה למחות את זכר הטבח שביצע רק שנה קודם לכן ב-25 אלף תושבי האיטי. מדינות המערב לא ששו לקבל אותו לקהילת העמים בעקבות הטבח, והצעתו לקלוט יהודים השתלבה בסדרת מחוות שעשה כדי לזכות באהדתן מחדש. סיבה נוספת מייחסת את רצונו להביא יהודים לאי על מנת "להלבין" את האוכלוסייה המקומית "השחורה". עדויות רבות מצביעות על כך שארגון הג'וינט האמריקאי העביר לטרוחיו כסף רב כדי לעזור בפיתוחה של סוסואה.

על-פי העיתון "שיקגו ג'ואיש ניוז", בין השנים 1939 ל-1942 הוציאה הממשלה הדומיניקנית 5,000 יזות ליהודים, אך רק 700 יהודים הצליחו לנצל אותן, וזאת בשל הקשיים להשיג אשרות יציאה מן התופת באירופה. סיבה נוספת היתה שיהודים רבים עדיין חיו באשליה של אירופה התרבותית והעשירה, וסירבו לוותר עליה למען עתיד לא-ברור באזור עני בקאריביים. כל אחד מן המהגרים היהודים זכה לקבל מהממשלה הדומיניקנית חלקת אדמה ובקר לגידול בתנאים נוחים. במהלך השנים בנו היהודים בסוסואה מפעל למוצרי חלב וגבינות המספק את תוצרתו לכל המדינה.

בימיהם הראשונים בסוסואה ידעו הפליטים היהודים קשיי הסתגלות ומחסור. היו בהם כמה משפחות עם ניסיון ארצישראלי קצר, ובעצת אחד מהם, דוד שטרן, שהכיר מקרוב את קיבוץ בארץ ישראל, חיו כמה שנים חיים של שיתוף קומונרי. המהגרים היהודים הקימו משק חלב קטן וגינות ירק, בנו בית ספר לילדיהם ובית כנסת לתפילותיהם. אחר כך חילקו ביניהם את הרכוש המשותף, פרה או שתיים לאיש ושטחי קרקע והחלו לפעול בנפרד, במסגרת הקהילה.

רבים מהיהודים שהגיעו לסוסואה הצליחו לבנות לעצמם חיים טובים. הם אימצו בליט ברירה את ההסבה המקצועית שהוצעה להם ונהפכו מרופאים, מורים או בעלי מלאכה לחקלאים. כל מתיישב יהודי קיבל חלקת אדמה קטנה, כמה פרות, שור וסוס. הם הקימו קואופרטיב (בדיוק כמו קיבוץ) ששיווק ומכר במשותף את תוצרת החלב והבשר של המשקים שהקימו. **Productos Sosúa נחשב גם כיום לארגון הגדול ביותר במחוז כולו בתחום החלב והבשר.**

לאחר המלחמה, בשנת 1947, הגיעו לסוסואה קבוצות נוספות של יהודים, חלקם פליטים מאירופה ואחרים משאנגחאי. הקהילה גדלה אבל לא לזמן רב. בשנות ה-50 וה-60 החל תהליך מואץ של עזיבה. רבים היגרו לניו יורק ובעיקר למיאמי הסמוכה, שם מתגוררים היום אלפים מצאצאי המתישבים המקוריים. כיום בסוסואה גרים כמאה יהודים בלבד.

בחצר קטנה במרכז סוסואה ניצב בית הכנסת המקומי ולצדו מבנה שמשמש כמוזיאון של הקהילה היהודית. בית הכנסת בנוי כולו עץ, צבוע מבחוץ לבן וטורקיז ובפנים בגווני חום. הוא נראה צנוע ופעיל. יש בו ארון קודש מכוסה פרוכת ובמה לתפילה. כיום מתקיימות בו תפילות בחלק מן השבתות ובחגים החשובים. אין ולא היתה במקום הפרדה בין נשים לגברים.

המוזיאון הסמוך מכיל בעיקר תיעוד מצולם בשחור-לבן מימיה הראשונים של הקהילה המקומית. התושבים בתמונות נראים כחלוצים אירופאים ולרגע נדמה כי אנו נמצאים במוזיאון של קיבוץ בעמק יזרעאל ומתבוננים בגרעיני ההקמה שהגיעו מגרמניה. המופיעים בתמונות נראים חייכנים, צעירים, בהירי שיער ועיניים ומלאי תקווה. בניגוד גמור לכל תושבי סוסואה, אז והיום, כהי עור: מקורזלי שיער ושחורי עיניים.

"ציון הטרופית" הוא שם ספרו של אלן וולס, יהודי אמריקאי. אביו, ג'ו בנג'מין, היגר עם משפחתו מסין לסוסואה בשנת 1947, והתגורר מספר שנים ברפובליקה הדומיניקנית.

מזווית אישית יותר אציין כי בין הפליטים היהודים שברחו מגרמניה הייתה גם משפחתו של אבי. סבי, שהיה ציוני, עלה עם אשתו ושבעת בניו. בנו הקטן בן השנה, אותו נשא בידיו, היה אבי. בגיל מאוד מאוחר גיליתי לגמרי במקרה כי עוד ענף ממשפחתי, משפחת הרטמן, נמצא כאן בארץ, והם מתגוררים בהרצליה. משפחה זו עלתה לארץ משנגחאי, לשם ברחו, ומאוחר יותר כתוצאה משינוי הממשל עלו ביחד עם עוד מספר יהודים לארץ.

ונחזור לסוסואה. היהודים שהגיעו לכאן מגרמניה, מאוסטריה ומפולין דיברו כולם גרמנית וחיו על חוף קריבי יפה זה. זאת היתה קהילה מגובשת ובלטת עם השפעה גדולה על הסביבה. חלק מתוכניתו של הנשיא טרוחיו צלחה. לדברי התושבים היהודים, הם מעולם לא סבלו מאנטישמיות, ובכך מוסברת תופעת הנישואין עם בנות המקום הלא-יהודיות.

עיר מקלט ליהודים

הפן היהודי של המדינה עצמה מעניין וייחודי. אלפונסו לוקוורד, בעבר שגריר הרפובליקה הדומיניקנית בישראל, חקר ופרסם מספר ספרים בנושא. הוא מחזיק בתזה שבדמו של קולומבוס היה מעורב דם יהודי ושצוות הספינה שגילתה את האי היספניולה היה בחלקו מאנוסי ספרד. אנשי הצוות כבשו את האי והתיישבו בו, נטלו להם נשים אינדיאניות, הקימו גזע וייסדו את המושבה הספרדית הראשונה בחצי העולם המערבי.

לדברי לוקוורד, בניגוד לשאר המושבות הספרדיות באמריקה הדרומית, מעולם לא נרדפו היהודים באי. היום, הוא אומר, רבות ממשפחות העילית שבאי מתגאות בכך שבעורקיהן זורם מעט דם של "הַבְּרָאוֹס" – עבריים. הברון רוטשילד, באמצעות נציגו אברהם כהן, סייע לממן את מלחמת העצמאות הדומיניקנית (אחת מתוך השלוש) במאה הקודמת.

טרוחיו עצמו נרצח על ידי מתנקש ב־1961, ובמקום ההתנקשות מוצבת אנדרטה עד היום.

הרמן שטראוס

מהיישוב היהודי של אז נותרו במקום רק כמה עשרות תושבים. הרמן שטראוס היגר מאוסטריה לרפובליקה הדומיניקנית בגיל תשע עם הוריו. אביו של שטראוס הוחזק במחנה הריכוז דכאו במשך שבעה חודשים. כששוחרר חזר כאדם אחר, חולה ושבור. תוך שלושה שבועות עקרה המשפחה לאיטליה, שם חיכו לה שלושה כרטיסים לספינה לשנגחאי. בשנגחאי נכלאה המשפחה במחנה מעצר יפאני למשך מספר שנים, עד ששוחררה ונענתה למודעה של ארגון הג'וינט להגר לרפובליקה הדומיניקנית.

כיום שטראוס הוא איל החלב של הרפובליקה הדומיניקנית ובעלותו גם מפעלים לעיבוד בשר (אין קשר משפחתי בינו לבין משפחת שטראוס הישראלית). על צוק גבוה, ממש מעל לאוקיינוס האטלנטי הגועש, הוא בנה לו ולבניו מתחם משלהם: כמה חווילות יפהפיות מוקפות בגנים. על המדשאה שבין החווילות יושב הרמן שטראוס עם משפחתו ואורחיו, על קפה עם שלאגזאנה (קצפת) וטיפת ליקר, מבחר גבינות צהובות ולבנות וגבינות שמנת מתוצרת מפעליו הסמוכים, וגם מרקחת ביתית של

פפאיה. לידו יושב שכנו, דון ארתורו קירשמאייר, כבר בן 32, בעל משפחה ומעצב מוסמך במדינות לוקסמבורג. כשהובל עם משפחתו למחנה מעצר בצרפת, ליד הגבול עם ספרד, היה זה דווקא קצין גרמני אשר סייע לו ולמשפחתו לברוח, זמן קצר לפני שכל היהודים מן המחנה הועברו למחנות השמדה בגרמניה. הם הגיעו לפורטוגל ומליסבון עברו לרפובליקה הדומיניקנית.

בבית העלמין היהודי, שבשערו הכתובת בעברית "זכור כי עפר אתה", כמה עשרות מצבות עם שמות יהודיים. כאן קבורים רבים מדור החלוצים.

בישיבה ה-146 של הכנסת ה-12 מיום רביעי, ה' בשבט התש"ן (31 בינואר 1990), אמר היו"ר דב שילנסקי: "חברי הכנסת, אנחנו עוברים שוב למסכת ברכות. אני מתכבד לברך את ג'ואקין ריקרדו גרסייה, שר החוץ של הרפובליקה הדומיניקנית, היושב ביציע. ב-1968 התקיים באוויאן כנס בין-לאומי לפתרון בעיית הפליטים היהודים מגרמניה. הבריטים התנו אז תנאי, שבשום אופן לא יותר פתרון לבעיית הפליטים בארץ-ישראל. הכינוס התקיים, נשמעו דברים רבים, דברי נימוסין, דברים בעלמא, והכנס הסתיים בלא כלום. **בעצם אז נזרע הגרעין, הזרע הראשון, לפורענות הגדולה שעברה על עמנו. הרפובליקה הדומיניקנית הייתה יחידה מכל העמים ומכל המדינות אשר הסכימה והציעה באותו כנס לקלוט יהודים** בחבל סוסואה אשר ברפובליקה, ואף הגשימה את הנכונות הזו. כבוד הוא בשבילי לברך את שר החוץ של רפובליקה זו בביקורו במדינת ישראל וביקורו בכנסת".

בימיו הראשונים של מנחם בגין כראש ממשלה, עקב העולם אחר נדודיה של ספינת פליטים ויאטנמים ששום מדינה לא הסכימה לקלוט. 66 פליטים היו על הספינה. בגין החליט לקלוט בארץ את הפליטים. זו הייתה מחווה הומאנית ששידרה לאזרחי ישראל שכבוד האדם וחירותו אינם יודעים גבולות.

ולסיום: עוד סיפור אישי

לשאלה "איזה מקום, מכל המקומות שביקרת בהם, אתה מגדיר כיפה ביותר?" יש לי תשובה מוכנה וברורה. מדובר על איי הגלאפגוס. בכול עת מוצא אני תירוץ בכדי להגיע לשם. את אחת מגיחותי ערכתי עם אחד האנשים הנחמדים והאינטליגנטים ביותר שיצא לי לפגוש, דיפלומט מעולה מר רון פרושאור. אז הוא היה מנכ"ל משרד החוץ (ומאוחר יותר יהיה שגריר ישראל באנגליה ובא"ם. מוקדם יותר גם הספיק לשרת כשגריר ישראל בגרמניה). הוא ובנו ואני ובני טיילנו לנו כשבוע בן האיים הקסומים, ובין היתר סיפרתי לו בהתרגשות את תגליתי אודות סוסואה.

הוא השלים לי את הסיפור בפרט מעניין: הוא ציין כי אין בשום אי בקריביים נציגות ברמה של שגרירות, מאחר ואין כל הצדקה מעשית לכך. האי היחידי בו שוכנת שגרירות ישראל הוא הרפובליקה הדומיניקנית, וזאת כאות תודה לימים הקשים בהם נאותו לקבל את הפליטים היהודים.

תודות
לאורי הרטמן על העריכה.
עד הפעם הבאה- נתראה!!!

אבי הרטמן